

CENTENARUL ROMÂNIEI

1 decembrie 1918 - 1 decembrie 2018

DEMOCRAȚII ȘI DICTATURI

Evenimente trăite și comentate

CUVÂNT ÎNAINTE	10
Respectiv CAPITOLUL I. Crearea României, Alba Iulia, 1 decembrie 1918. Democrația Interbelică 1918 – 1930	27
1.1. Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, crearea statului român și instaurarea primului regim democratic	27
1.2. Unitatea partidelor și bisericilor românești, plebicistul popular pentru Unire	28
1.3. Tratatul de la Trianon 1920 și declarația „Nem, nem, soha!”, „Nu, nu, niciodată!”	30
1.4. Stoiana și democrația postbelică - conviețuirea pe „dulcea vale a mării”	30
1.5. Dârja - localitate istorică, educație, instrucție, agricultură, casă memorială	31
1.6. Gherla - centru istoric, școlar, cultural, teologic și administrativ	35
1.7. Administrația locală - instituții democratice de stat: notar, prețor, prefect	36
1.8. Învățământ, cultură, sănătate	38
1.9. Fotbalul și viața sportivă în democrația interbelică	40
1.10. Viața Politică. Mișcarea Legionară	41
1.11. Concluzii finale privind funcționarea democrației interbelice	42
CAPITOLUL II. Dictatura Regală (08 iunie 1930 – 30 decembrie 1947). Cedări teritoriale, Ungaria Horthystă ocupă Ardealul de Nord	48
2.1. „Adevărata față a democrației”, „Spre dictatura regelui” și „Suveranul dictator”	48
2.2. Caracteristicile dictaturii regale „Camarila Regală”	49
2.3. Dictatul de la Viena din 30 August 1940. Ocuparea Ardealului de Nord	49
CAPITOLUL III. Dictatura Legionară Horia Sima (3 septembrie 1940 – 23 ianuarie 1941). Actul de înaltă trădare a guvernului legionar în subordinea Germaniei și Ungariei	52
3.1. Dualitatea politică stabilită între Horia Sima și Ion Antonescu la instituirea Statului Național Legionar	52
3.2. Caracteristicile Mișcării Legionare: trădarea intereselor statului român, crime, fanatism politic și religios	53
3.3. Participarea Mișcării Legionare la Războiul Rece și colaborarea cu C.I.A.	59
3.4. Acțiunile activiștilor și simpatizanților legionari împotriva instituțiilor statului român după instaurarea democrației	60
CAPITOLUL IV. Dictatura Militară a generalului Ion Antonescu (6 septembrie 1940 – 23 august 1944). Regim discriminatoriu. Mareșalul Antonescu este executat. În timp ce dictatorul Miklos Horthy este eliberat, trăiește în Bavaria, apoi în Portugalia, moare în 1957 și este reînhumat în orașul său natal Kenderes	63
4.1. Caracteristici specifice dictaturii militare, rolul și răspunderea lui Ion Antonescu	63
4.2. Regimul juridic discriminatoriu pentru Ion Antonescu comparativ cu al lui Horia Sima și Horthy Miklós, criminali de război dovediți	64
4.3. Clădirea „Tinerimii Române” - reședință politică a studențimii împotriva dictaturii legionaro-antonesciene	65
CAPITOLUL V. Guvernul Petru Groza. Reprimirea Ardealului de Nord ocupat de Ungaria hortystă. Greva regală și plecarea Regelui Mihai I. Republica Populară Română	74
5.1. Actul de la 23 august a fost cel mai important eveniment politic de la crearea României	74
5.2. Instalarea primului guvern Petru Groza	77
5.3. Campania electorală din județul Someș. Sunt ales Prim-secretar al comitetului județean P.C.R. și Secretar al Comitetului Blocului Partidelor Democratice	80
5.4. Câștigarea alegerilor. Rebeliunea celor învinși	86
5.5. Contribuția la abolirea monarhiei și instaurarea Republicii Populare Române	89
CAPITOLUL VI. Dictaturile Comuniste Gh. Gheorghiu-Dej, Nicolae Ceaușescu (30 decembrie 1948 - 22 decembrie 1989, 41 de ani)	97
6.1. Hotărârile de la Yalta și instaurarea dictaturilor comuniste în România	97
6.2. Istoricul Florin Constantiniu	98
6.3. Caracteristici comune și specifice dictaturilor comuniste - Gheorghe Gheorghiu-Dej și Nicolae Ceaușescu	99
6.4. Caracteristicile specifice ale dictaturii Nicolae Ceaușescu	100
CAPITOLUL VII. Democrația instaurată prin Revoluția din 21 decembrie 1989. Evoluția până în anul 2004	102
7.1. Condițiile de instaurare a democrațiilor în decembrie 1918 și decembrie 1989	102
7.2. Documente istorice ale Revoluției și reînălțării democrației în România: „Revoluția Română” și „Fragmente de viață și de istorie trăită”, autor Ion Iliescu	103

7.3. Care au fost organizațiile politice și instituțiile angajate în lupta împotriva Hotărârilor Revoluției, conștințite prin Constituție?	106
7.4. Partidul Național Țărănesc – partid mort politic de la 30 august 1940 - nu poate fi reînviat de "creștini democrați" (PNTCD)	107
7.5. Reconstituirea Partidului Național Liberal în anul 1989	109
7.6. "Rebeliunea legionară" declanșată la 22-23 ianuarie 1949 în Piața Universității și "Revolta Golanilor" din 13-15 iunie 1990, din aceeași Piață. Rolul Grupului de Dialog Social, organizat și finanțat de Soros	110
7.7. Adversari ai Revoluției și susținători ai regimului Băsescu: partide diversioniste, șefi ai serviciilor secrete și politicieni	113
7.8. <u>Emil Constantinescu</u> - președinte al României cu sprijinul UDMR și al Grupului de Dialog Social și Convenția Democrată Română	114
7.9. Al doilea mandat: Președinte Ion Iliescu, 10 decembrie 2000 - 20 decembrie 2004	116
CAPITOLUL VIII. Activitatea profesională și politică pentru păduri, vânătoare, agricultură și construcții forestiere, inclusiv urmărirea de către organele Securității, după anul 1948	118
8.1. Confruntarea Gh. Gheorghiu-Dej cu Nichita Hrușciov pe problemele agriculturii. Convorbirea de la Kremlin în Moscova	119
8.2. Sunt numit președinte al părții române în Comisia româno-sovietică pentru agricultură și silvicultură, convenită de Gheorghe Gheorghiu-Dej și Nichita Hrușciov	121
8.3. Trenul Prieteniei în Uniunea Sovietică	122
8.4. Întâlnirea cu ministrul Silviculturii al U.R.S.S., A. I. Bovin	122
8.5. Dosarul de securitate pentru „numitul Ungur Aurel” - obiectiv nr. 667 al Direcției a III-a M.A.I. ...	123
8.6. Relațiile cu Nicolae Ceaușescu ca secretar general al Uniunii Tineretului Comunist, membru în biroul politic și secretar al Comitetului Central al CC. PCR. și Președinte al României	132
8.7. Ion Gheorghe Maurer ca om politic și vânător	139
8.8. Chivu Stoica, prim-ministru	139
8.9. Relații cu Petru Groza, ca Președinte al Frontului Plugarilor, Ministru al Agriculturii, Prim-ministru și Președinte al României	140
CAPITOLUL IX. <i>Capitolul VIII. Președintele Traian Băsescu organizează, finanțează și boicotează referendumul pentru destituirea președintelui Traian Băsescu. Prin actul de înaltă trădare, la boicotarea alegerilor, cu participarea activă a prim-ministrului Ungariei, Traian Băsescu este repus în funcția de președinte</i>	154
9.1. Președintele S.U.A., George W. Bush l-a preferat pe Traian Băsescu ca Președinte al României în locul lui Adrian Năstase. De ce?	154
9.2. Președintele Traian Băsescu organizează și finanțează lupta împotriva Revoluției, care a declarat România „stat național, suveran și independent, unitar și indivizibil”	155
9.3. Rezultatul alegerilor prezidențiale (2004 și 2009) și parlamentare (2004 și 2008) și succedarea guvernelor	159
9.3.1. Alegeri prezidențiale	159
9.3.2. Alegeri parlamentare	159
9.3.3. Succedarea guvernelor	160
9.4. Subordonarea de către Președintele Traian Băsescu a Curții Constituționale, Procuraturii, Consiliului Superior al Magistraturii și Serviciilor Secrete pentru tranziția spre dictatura de dreapta. Actul de „Coabitare”	161
9.5. Asemănări între Gheorghe Gheorghiu-Dej și Traian Băsescu în înlăturarea adversarilor politici și instaurarea dictaturii. Deosebiri ca șefi de stat	166
9.6. Președintele Traian Băsescu este suspendat și reinstalat. Uniunea Social Liberală câștigă alegerile locale și parlamentare. Prioritățile Uniunii Social Liberale. Modificări după „actul de coabitare” întocmit de Traian Băsescu și semnat de Victor Ponta	167
9.7. Cum a pierdut PSD alegerile din 2004 și 2008? Se vor repeta greșelile de atunci?	170
9.8. Cele mai importante evenimente politice la care am participat după Revoluție	172
CAPITOLUL X. Președintele Klaus Iohannis (16 noiembrie 2016 - prezent) a continuat politica anticonstituțională a fostului președinte Traian Băsescu și nu a îndeplinit niciun angajamentele din programul său politic „România lucrului bine făcut” și nici propriul angajament de președinte echilibrat, mediator și integrator, dar ferm, model de comportament public, promotor și garant al statului de drept	175
CAPITOLUL XI. Prioritatea politică a României ca stat de drept. Rejudecarea actului prin care a fost aprobat referendumul din anul 2012 prin care președintele suspendat Traian Băsescu a fost repus în funcția de președinte al României și cercetarea și judecarea actului de trădare a interesului național al acestuia prin acordul încheiat cu Prim-ministrul Ungariei, Victor Orban	185
CAPITOLUL XII. Viitorul României ca stat european - prognoza după anul 2018	190

CAPITOLUL I CREAREA ROMÂNIEI, ALBA IULIA

1 decembrie 1918.

DEMOCRAȚIA INTERBELICĂ 1918 – 1930

1.1. Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, crearea statului român și instaurarea primului regim democratic

În lucrarea „O istorie sinceră a poporului român”, istoricul Florin Constantiniu prezintă o expunere documentată a evenimentelor care au dus la crearea României Mari și consolidarea primului regim democratic din țara noastră. Capitolele „România Mare”, „România Felix” și „Alba Iulia: un vis devine realitate” sunt de actualitate pentru că prin unitatea partidelor politice din Ardeal și unitatea dintre bisericile românești, ortodoxă și cea greco-catolică, a fost posibilă Marea Adunare Națională de la Alba Iulia. Lupta politică pentru unitatea națională a poporului român susținută de armata națională a făcut posibil ca în adunarea de la Alba Iulia să fie prezente și provinciile românești ce s-au declarat independente: Basarabia (Unirea Basarabiei cu România, hotărârea de la Chișinău, 27 martie 1918) și Bucovina (Unirea Bucovinei cu România, hotărârea de la Cernăuți, 15/28 noiembrie 1918) și astfel să se hotărască nu numai autonomia Ardealului, ci și constituirea României Mari.

Conducătorii Partidului Național Român (Iuliu Maniu, Ștefan Cicio Pop, Vasile Goldiș, Teodor Mihali, Alexandru Vaida-Voevod și Aurel Vlad), în înțelegere cu Partidul Social Democrat condus de Ion Fluieraș și Iosif Jumanca, au refuzat orice compromisuri. Ei au respins și propunerea guvernului ungar care, pentru a păstra Transilvania, a propus acordarea autonomiei în cadrul statului ungar, replica fiind „**separare deplină**”.

În capitolul „Lupta diplomatică de la Paris” este prezentată complicata și îndârjită bătălie diplomatică pentru constituirea României Mari în care s-au remarcat și s-au completat reciproc Ion I. C. Brătianu și Alexandru Vaida-Voevod care a semnat Tratatul de la Paris. România s-a bucurat de sprijinul Franței. Conferința de Pace de la Paris a formulat „*România acordă tuturor minorităților de limbă, rasă și religie care locuiesc înăuntrul noilor sale granițe drepturi egale acelor pe care le au ceilalți cetățeni români*”, ceea ce este valabil și astăzi.

La 7 mai 1946, tot la Paris, după încheierea celui de-Al Doilea Război Mondial, începe discutarea proiectului de tratat cu România, iar partea română se prezintă în fața Conferinței în două tabere: una a guvernului, cealaltă a opoziției, reprezentată de diplomații rămași în exil. Ungaria vine cu cereri teritoriale revendicative, delegațiile Angliei și S.U.A. sunt dispuse să le accepte, dar delegația guvernului român, cu sprijinul Uniunii Sovietice, reușește să respingă cererile. Tratatul cu România, în art. 2 prevede: „*Hotărârile sentinței de la Viena din 30 August 1940 sunt declarate nule și neavenite. Frontiera dintre România și Ungaria este restabilită prin articolul de față așa cum exista la 1 ianuarie 1938.*”

Opiniile multor oameni politici și diplomați de carieră au fost că, dacă opoziția manistă nu ar fi dus campania furibundă antisovietică, iar la Paris s-ar fi prezentat o singură delegație a puterii unită cu opoziția, România putea obține calitatea de țară cobeligerantă la care era îndreptățită, nu de stat învins.

Pe baza constatărilor și experienței personale prezint cum s-au desfășurat aceste evenimente la nivelul localităților și instituțiilor: plasă, județ, oraș, sat, familie, școală, liceu.

1.2. Unitatea partidelor și bisericilor românești, plebiscitul popular pentru Unire

Adunarea de la Alba Iulia s-a ținut într-o atmosferă sărbătorească. Au venit 1.228 de delegați oficiali, reprezentând toate cele 130 de cercuri electorale din cele 27 comitate românești, apoi episcopii, delegații ale consiliilor locale și societăților culturale românești, ai școlilor medii și institutelor pedagogice, ai reuniunilor de meseriași, ai Partidului Social Democrat, ai organizațiilor militare și ai tinerimii universitare. Toate păturile sociale, toate ramurile de activitate românească erau reprezentate.

Adunarea a fost și un mare plebiscit popular. De pe tot cuprinsul Ardealului au sosit peste o sută de mii de oameni cu trenul, cu căruțele, călare, pe jos, îmbrăcați în haine de sărbătoare, cu steaguri tricolore în frunte, cu table indicatoare ale comunelor ori ale ținuturilor. După trecerea pe sub poarta lui Mihai Viteazu, se adună pe Câmpul lui Horea pentru a fi prezenți la cel mai important act al istoriei românilor. Alba Iulia a fost aleasă pentru ca reprezentanții poporului român să hotărască Marea Unire, așa cum, la 1 noiembrie 1599, Mihai Viteazu își făcuse intrarea triumfală în acest oraș și cetatea a fost capitală în timpul primei Uniri a Țărilor Române.

Ștefan Cicio Pop, Vasile Goldiș, Iuliu Maniu, socialistul Iosif Jumanca, reprezentând Consiliul Național Român Central prezintă obiectivele Unirii Naționale, pe același platou al Cetății pe care, în 1784, Horia și Cloșca, conducătorii revoluției mureau condamnați la frângerea pe roată. În fața Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia, episcopul ortodox Miron Cristea spunea următoarea frază memorabilă: „*Pe cum ne vedeți azi îmbrățișați frățeste, așa să rămână îmbrățișați pe veci toți frații români!*”, iar episcopul greco-catolic Iuliu Hossu, din însărcinarea Marelui Sfat Național Român, în fața celor 100.000 de participanți, a dat citire Declarației de la Alba Iulia:

„Adunarea națională a tuturor românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească, adunați prin reprezentanții lor îndreptățiți la Alba Iulia în ziua de 18 noiembrie. Adunarea proclamă îndeosebi dreptul inalienabil al națiunii române la întreg Banatul, cuprins între Mureș, Tisa și Dunăre.”

Alături de episcopul ortodox Miron Cristea - viitor patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, Alexandru Vaida-Voevod și Vasile Goldiș au dus la București declarația de Unire în Parlamentul României. Episcopul Iuliu Hossu, care i-a înmănat Actul Unirii Regelui Ferdinand I, a spus: „*Dacă pentru strămoșii noștri romani toate drumurile duceau la Roma, pentru noi, românii ardeleni, toate drumurile duc la București.*”

Democrația interbelică, proclamată prin Hotărârea Marii Adunări Naționale din 1 decembrie 1918 de la Alba Iulia, durează 12 ani, până în 1938 când regele Carol I instituie dictatura.

Crearea statului român nu a fost un „miracol”, ci și rodul acțiunilor românilor ardeleni intelectuali luptători pentru Marea Unire: familiile Bohățiel, Nemeș, Popu, Vaida-Voevod, Șorban.

Evenimentele istorice care au dus la crearea României, a statului român, sunt cunoscute din documentele oficiale și lucrările de specialitate ale istoricilor români și străini. În ultimii ani, tot mai des, în presă și mass-media, de orientare revanșardă sau „ultraeuropeană”, a reapărut teza că, prin Tratatul de la Trianon, prin care s-au stabilit granițele României, Ungaria a fost „sacrificată” în favoarea statului român. De atunci până în prezent, guvernele și clasa politică maghiară cer să se „facă dreptate” prin autonomie, separatism sau rectificări ale granițelor. Pseudo-istorici, politicieni și instituții interesate susțin asemenea pretenții.

Avem obligația să demonstrăm prin fapte, documentate istoric, că pentru Marea Unire, de-a lungul timpului, românii din satele și orașele Ardealului s-au pregătit pentru schimbarea regimului austro-ungar, astfel că aceasta s-a realizat prin înțelegere cu populația maghiară și consens cu naționalitățile aflate în granițele sale. În Europa, acest regim cunoscut prin capacitatea sa de asuprire a popoarelor printr-o administrație perfecționată, a fost înlăturat pașnic.

În cea mai mare parte din centrele urbane, comunele, satele și localitățile din Ardeal, intelectualitatea românească ardeleană avea lideri politici recunoscuți și personal calificat cu experiență pentru administrație. La plecarea aparatului statului austro-ungar s-au constituit imediat instituțiile parlamentare ale democrației și s-a instalat administrația care garanta libertățile de exprimare și apărare a drepturilor și vieții cetățenilor, indiferent de etnie, convingeri politice, religie. Veriga administrativă de bază, primărie-primar, notariat-notar, post-jandarmi cu șef, au fost reconstituite urgent și au funcționat eficient. Notarii și jandarmii care și-au exprimat dorința să-și continue activitatea au fost acceptați și încadrați în noua structură administrativă.

Sub ocupația austro-ungară, intelectualitatea română a menținut trează conștiința celor pe care îi păstora și educa. Părinții, rudele și cunoscuții mi-au povestit cu amănunte despre întâlnirile frecvente între preoți, învățători și țărani. La sfințiri de biserici, pelerinaje sau sărbători se organizau serbări și baluri la care preoțimea și intelectualitatea venea de la mari distanțe, sub pretextul ca fetele și feciorii lor să se cunoască în perspectiva unor eventuale căsătorii.

Este impresionantă această contribuție a familiilor de intelectuali, în special de preoți, în viața politică și culturală a românilor din Ardeal și din întreaga Românie. Întâlnirile intelectualității române erau supravegheate de jandarmeria și poliția maghiară.

Casa preotului Crișan, din familia Nemeș, a fost percheziționată de jandarmi unguri în uniformă și vestita pălărie cu „pene de cocoș”. Nu s-au oprit la cercetarea bibliotecii, a mobilierului, ci în excesul de zel și pentru a-i teroriza, le-au desfăcut pianul, apoi cu baionetele au înlăturat și tencuiala de pe pereții casei din locurile ce li se păreau posibile ascunzători pentru cărțile pe care le primeau din „țara mamă”.

Concomitent cu acțiunile permanente de hărțuire și intimidare a românilor, clasa politică maghiară promova o politică activă de deznaționalizare prin forme subtile de atragere a românilor, în special a intelectualității. Procesul de deznaționalizare s-a manifestat și asupra unor membri din familia Bohățiel. Alexandru Olah-Șandor, din localitatea Dăbâca (vecină cu Dârja), ajuns deputat în parlamentul din Budapesta, declara, cu emfază, în ungurește: „*Dacă aș ști că o singură picătură din sângele ce curge în venele mele este românesc, cu briceagul meu l-aș scoate afară*”. Cazul a devenit celebru pentru că parlamentarii știau că este român („Olah” era denumirea maghiarizată a românilor). În 1918 a plecat la Budapesta și nu a mai revenit niciodată în România, nici pentru a-și revedea rudele rămase la Dăbâca.

Situații similare ale luptei personalităților române pentru formarea conștiinței naționale și pregătirea pentru Marea Unire erau pe întregul cuprins al Ardealului și ele trebuie făcute cunoscute acum când se duce o campanie politică intensă de reconstituire a vechilor familii feudale maghiare din Imperiul Austro-Ungar.

Politica statului român pentru democrație și înțelegere între popoare a fost demonstrată și în 1944, anul în care România a redobândit teritoriul ocupat de Ungaria horthystă prin Dictatul de la Viena. Prin comparație cu crimele, deportările, expulzările practice de autoritățile ungare în 1940, deși multe din victimele ocupației erau în viață, iar amintirea crimelor era vie, statul român a impus și de data aceasta politica de democrație și respect. S-au prevenit actele de

războare. Crimele comise în timpul ocupației horthyste au fost judecate și vinovații au fost pedepsiți.

1.3. Tratatul de la Trianon 1920 și declarația „Nem, nem, soha!”, „Nu, nu, niciodată!”

A fost prima expresie în limba maghiară pe care tata și mama au tradus-o și mi-au explicat că „*Nu, nu, niciodată!*” reprezintă jurământul de credință a celor prezenți în august 1920 în Parlamentul Ungariei pentru ratificarea Tratatului de la Trianon prin care se stabileau granițele de vest între România și Ungaria, iar Ardealul revenea la Patria Mamă.

România a fost declarată dușman etern, iar Otto von Habsburg a înmănat drapele de luptă brigăzilor teroriste constituite ad-hoc pentru distrugerea României. „*Nem, nem, soha!*” era lozinca prin care declarau că nu vor recunoaște niciodată Unirea Transilvaniei cu România, hotărâtă de Marea Adunare Națională de la Alba Iulia. Pe acest strigăt de luptă Parlamentul Ungariei a instituit dictatura amiralului Miklós Horthy, prima și cea mai îndelungată dictatură fascistă din Europa. În înțelegere cu Hitler și Mussolini, a obținut, prin Dictatul de la Viena, reocuparea Ardealului de Nord.

În anul 2020 se împlinesc 100 de ani de la Tratatul de Pace de la Trianon. În toată această perioadă, clasa politică maghiară nu a renunțat la pretențiile de autonomie a Ardealului, iar Guvernul Victor Orban are ca politică de stat revizuirea Tratatului de la Trianon.

Democrația post și interbelică s-a format de jos, din satele și orașele eliberate de sub Imperiul Austro-Ungar. Copilăria și adolescența le-am trăit sub regim de democrație în centrele rurale Stoiana și Dârja și în istoricul oraș Gherla. Aici am învățat și primele lecții de democrație și de comportament social și politic, așa cum voi arăta în continuare.

1.4. Stoiana și democrația postbelică - conviețuirea pe „dulcea vale a mieri”

M-am născut în anul 1920 în comuna Stoiana, județul Cluj, unde am și locuit primii 10 ani de viață, apoi, din anul 1930, în orașul Gherla de unde am plecat în refugiu în anul 1940. În această localitate, aproape 90% din locuitori erau români și, în afară de maghiarii grupați pe „*ulița ungurească*”, mai trăiau trei familii de evrei și vreo două de țigani. Majoritatea populației era formată din țărani mijlocași și săraci dar erau și câteva familii de români și maghiari mai înstărite. I-am cunoscut bine pe locuitorii orașului Gherla, tineri sau mai în vârstă. Niciodată, în nicio împrejurare, nu am constatat diferențe datorate etniei, stării sociale sau religiei și respectul reciproc era permanent prezent. Tata și mama vorbeau limba maghiară cultă. Acasă sau la birou, întotdeauna dacă cel ce era în vizită sau în interes de serviciu era ungur, indiferent dacă era intelectual sau țăran, bogat sau sărac, conversația se purta în maghiară. Iar atunci când ei erau în vizită la o familie de maghiari li se vorbea românește.

Țăranii români și unguri de pe această vale au luat parte în anul 1437 la răscoala iobagilor de la Bobâlna. De atunci, a rămas tradiția prieteniei dintre populația română și maghiară.

Structura socială, etnică și confesională a comunelor arondate notariatului condus de tatăl meu, era similară cu aceea din Stoiana care era reședința familiei. Tata, Ioan Ungur, numea valea Lujerdiului, pe care erau înșirate comunele ce le administra ca notar, „*dulcea vale a mieri*”, și în „*Haraboca*”, foaia șapirografată cu pretenție de periodic, publica anecdote, cancanuri din viața preoților, învățătorilor din aceste localități. În cei 10 ani cât a administrat în aceste localități, nu a cunoscut niciun conflict etnic, social sau politic.

În Stoiana, cea mai remarcabilă personalitate ce a contribuit la formarea climatului democrat ce a caracterizat viața localității din acea perioadă a fost Raoul Șorban, cunoscut ca om de cultură, patriot, luptător pentru democrație și împotriva horthysmului, legionarismului și a oricăror forme de discriminări sociale, etnice, religioase, culturale.

Tatăl lui Raoul era compozitorul Guilelm Șorban, cunoscut de românii din întregul Imperiu Austro-Ungar pentru melodiile romanelor „*Mai am un singur dor*“, „*Pe lângă plopii fără soț*“, „*Pe umeri pletele-i curg râu*“, „*Dorurile mele*“ și multe altele, compuse pe versuri de Mihai Eminescu, George Coșbuc, Octavian Goga, Șt. O. Iosif și alții. El a fost primul prefect al județului Someș după eliberarea Ardealului. Făcea parte din familia de nobili români, iar soția sa făcea parte din familia Bogdanfy, armeni maghiarizați și înnobilați. Am cunoscut și admirat pe văduva prefectului Șorban, mama lui Raoul, pe care o vedeam mereu în trăsură, controlând muncile agricole pe terenurile rămase după expropriere.

Relații de înțelegere și prietenie s-au stabilit între familiile preotului greco-catolic, Lemeni, a preotului reformat Szekély, cea a grofului Bogdanfy și a notarului Ioan Ungur, ce constituiau cercul de intelectuali din Stoiana, la care participa adesea și medicul de plasă Szolok. Se întâlneau periodic prin rotație la familia unuia sau a altuia. Se cântau românești, din compozițiile lui Guilelm Șorban. Am auzit pentru prima dată cântecul interpretat de mama „*Cucuruz cu frunza sus/ Țucu-i gura cui l-a pus/ De l-a pus cu patru boi/ Țucu-i ochii amândoi*“. Am aflat că linia melodică a fost aleasă ca imn național al statului Israel. Îmi amintesc că mama cânta cu pasiune o variantă a „*Luceafărului*“ pe care nu am mai auzit-o de atunci. Versurile (după câte îmi amintesc) erau: „*Din razele tale de gheață/ Din razele tale de foc/ Ești tot ce am sperat în viață/ În zborul etern spre noroc...*“. Am discutat cu Raoul Șorban, fiul compozitorului, dar nici nu a putut preciza originea acestor versuri cântate pe aceeași melodie.

Cu Raoul Șorban și familia sa am fost consăteni în Stoiana, unde tata era notar, și am avut relații de prietenie până la trecerea lui în neființă. L-am cunoscut când aveam 7-8 ani și rețin întrunirea din primăvara anului 1929 din fața parcului reședinței familiei, cu ocazia primelor transmisii ale postului de radio Radio România. Erau adunați numeroși țărani curioși, studentul Raoul Șorban a adus aparatul de radio cu galene, iar căștile pentru audiție treceau de la auditor la auditor. Au urmat comentariile de interes și uimire, până la presupunerea că transmisia se face din turnul bisericii din deal.

Se organiza cu regularitate sărbătorirea zilei de „10 Mai“ sau „Ziua Eroilor“. Echipa de elevi, conduse de profesori de la Liceul „Petru Maior“ din Gherla, prezentau spectacole culturale.

La școala din Stoiana am învățat dragostea pentru natură și libertate.

1.5. Dârja - localitate istorică, educație, instrucție, agricultură, casă memorială

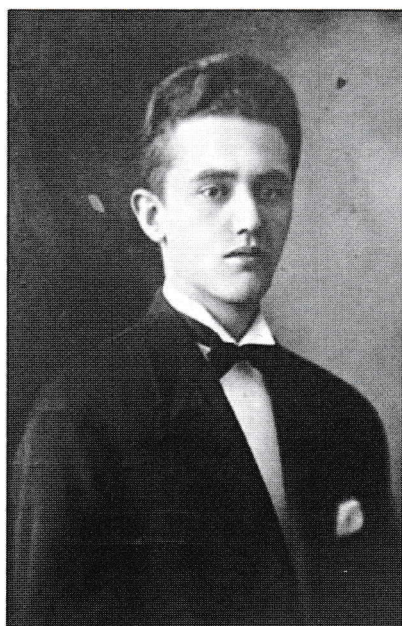
Dârja este atestată istoric din anul 1230. Ruinele unor vechi așezăminte românești se mai văd și acum pe pășunea și fâneața ce acoperă situl denumit „Dealul Beneții”.

Comuna Dârja a fost un timp domeniul lui Mihai Viteazu. Pentru gospodărirea și munca pe proprietățile sale, a adus familii din Oltenia. Unele au rămas aici, iar din familia Spătaru, ultimul urmaș, Victor, a fost primar al comunei. Majoritatea locuitorilor erau băștinași, dar celor ce stăpâneau bine limba maghiară, fiind oameni de legătură cu autoritățile austro-ungare, li se spunea „Ungur”, iar dacă știau meserii pentru care foloseau unele unelte „scule”, erau porecliți din „neamul sculei”.

Sub regimul austro-ungar, această localitate se numea Magyar-Derja - „Dârja maghiară” - și impresionanta lucrare a preotului protopop Hațieganu, tatăl academicianului medic Iuliu Hațieganu, demonstrează că în anul 1906 populația acestei localități era de 785 locuitori (peste 90% români). În anul 2011 erau 178 de locuitori, din care 5 maghiari. Biserica reformată a fost abandonată, dar a fost reconstruită cu fondurile primite de către o organizație din Ungaria, în scopul refacerii bisericilor și a cimitirelor abandonate, și s-au început filmările pentru un documentar, privind trecutul și activitatea maghiarilor din aceste localități. Sub regimul austro-

Consiliul familial format din rudele mamei (familia Nemeș), care au hotărât ca Eugenia să primească dota în bonuri de tezaur, în loc de pământ.

Eugen Ungur, primul născut al Eugeniei și Ioan Ungur.

Participant pe frontul de est în Al Doilea Război Mondial, prizonier în Crimeea, întors în țară cu Divizia „Tudor Vladimirescu”.
Și-a reluat funcția de agent fiscal și a ajuns directorul Administrației Financiare a Clujului, funcție deținută 25 de ani.